

ХИСТРИОНСКА ТОПОЛОГИЈА

Постоји већ поодавно једна прилично популарна теорија по којој сваки живи организам емитује специфично зрачење, стварајући на тај начин око себе, као неку ауру, поље силе које непрестано варира у зависности од промена у биолошкој активности дотичног живог организма. Рекло би се, дакле, да физичка граница између живог организма и његове околине није онако јасна и одсечна како се обично чини. Напротив, изгледа да она заузима извесан простор који као какав омотач обавија сваку живу јединку. Ова се аура може и фотографисати – то је фамозни "Кирлијанов ефекат" који се добија кад се било какав предмет (а не само живи организам!) у непосредном додиру с фотографском плочом изложи високом електричном напону. Сва је прилика да, свиђало се то парапсихолозима или не, у питању није драгоцен манифестација астралног тела него врло банална природна појава изазвана јонизацијом ваздуха, али то овде није ни битно јер аура, као одвајкада у литератури, може да послужи и као упечатљива метафора.

Доста слично овој наводној појави биолошког реда, иако без икакве стварне везе с њом, на психолошком и социолошком плану се у проксемици оперише појмом "феноменолошке сфере", неке врсте мехура простора који попут какве невидљиве шкољке обавија људску јединку и, дефинишући јој нешто као минималну територију без које би се осећала директно угроженом, пред-

ставља неопходан предуслов и залог њеног психичког интегритета. Карактеристике те феноменолошке сфере или школке могу знатно да варирају од једне културне средине до друге и од једног индивидуалног случаја до другог, а добрим делом зависе, наравно, и од конкретних околности. Но њено постојање је, изгледа, заједничко свим људским јединкама или, тачније, свака људска јединка својим понашањем као да постулира постојање једне такве сфере.

Слично овоме, иако можда опет без икакве везе с претходним, постоје и врло специфични простори које, међутим, из себе луче само неке људске јединке, и то у само неким ситуацијама. Те јединке обично називамо глумцима, а те ситуације позоришним представама.

Појам позоришне представе или, још општије, позоришног чина, обухвата нешто што се најчешће, а у неким епохама и културним срединама искључиво, збива у за то предвиђеном, мање-више ограниченом и врло редундантно обележеном, а у извесном смислу и сакрализованом простору. Најважнија и најнеобичнија карактеристика тог простора је његова способност умножавања. У њему се, наиме, укрштају и у њему коинцидирају два потпуно различита универзума, два "паралелна света". Један од њих, првостепени свет реалности у којем се крећу глумци и гледаоци као мање-више нормалне људске јединке обављајући своје редовне животне функције, истовремено служи и као материјална подлога за онај други, имагинарни и фиктивни, али у датој прилици много важнији, у којем се крећу лица драме на нивоу једне другостепене, условне и исто толико фиктивне реалности, остварене искључиво захваљујући одређеном консензусу, то јест ефикасном деловању једне друштвене конвенције.

Могло би се помислити да ова конвенција делује директно на сценски простор и да је поменута способност удвајања директна последица тог деловања. Овакво мишљење није нимало неосновано под условом да се

има у виду искључиво један одређени модел театарске топологије чија је основна одлика врло јасна артикулација простора на два физички и функционално оштро разграничена дела: сценски, у којем долази до већ поменутог удвајања светова, и простор ван сцене у којем такве враголије не долазе у обзир.

Показало се, међутим, у новије време (између осталог захваљујући свакако и мало радозналијем и помнијем осврту на историју позоришта) да та, условно речено, традиционална театарска топологија није и једина могућа и да сценски простор и не мора бити на посебан начин обележен. Разбијање традиционалних сценских оквира и излажење у профане просторе имало је између осталих последица и уочавање значајне чињенице да носилац обележја театралности није простор него глумац који употребљава тај простор. Ово важи и за традиционалну, јасно одвојену и обележену сцену, само је мање очито.

Било је, дакле, потребно да дође до пуцања традиционалних оквира како би постало јасно да заправо глумац својим присуством и понашањем обликује сценски простор. Кад граница између сцене и гледалишта није материјализована рампом, завесом, рамом портала или на неки други сличан и недвосмислен начин, долази до изражаја само основно и универзално правило: тамо где је глумац тамо је и сценски простор. У таквим околностима сценски простор је неправилног и променљивог облика, одређен искључиво присуством глумца и векторима његовог кретања. Тај простор пулсира, наступа с глумцем и повлачи се с њим, шири се испред њега и затвара се после његовог пролаза. Ако глумац ступи тамо где дотле није био, сценски простор га прати и осваја ту нову територију; ако глумац ступи међу гледаоце, сценски простор и простор за гледаоце се спајају, али се не изједначавају нити мешају, као што се не мешају вода и уље.